

Το οικονομικό μοντέλο Μετασχηματιστικό Ντόνατ

Μάρτιος 2021

Το οικονομικό μοντέλο Ντόνατ (Doughnut economics model) επιβάλλεται όλο και περισσότερο ως ένα εναλλακτικό μέτρο ανθρωπίνης ανάπτυξης, το οποίο καλύπτει ανάγκες και αντιμετωπίζει την υπέρβαση των ορίων της περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Τα τελευταία δέκα χρόνια, το μοντέλο έχει αναπτυχθεί περαιτέρω και ολοένα και περισσότερες πόλεις εγκαταλείπουν τη μέτρηση της ανάπτυξης τους μέσω του ΑΕΠ και αποφασίζουν να στραφούν στο μοντέλο Ντόνατ, το οποίο θα πρέπει να διασφαλίζει ότι οι ανθρώπινες ανάγκες ικανοποιούνται, με σεβασμό πάντα στα όρια του φυσικού περιβάλλοντος.

Στην εργασία τους που δημοσιεύθηκε το 2009, οι Rockström et al. όρισαν εννέα πλανητικά όρια, η υπέρβαση των οποίων θα απορρύθμιζε τους παγκόσμιους κύκλους. Από τα εννέα όρια, εκτιμάται ότι η ανθρωπότητα έχει ήδη ξεπεράσει τρία, συγκεκριμένα αυτά που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή, τον ρυθμό απώλειας βιοποικιλότητας και τις αλλαγές στον κύκλο του αζώτου. Αυτά τα πλανητικά όρια είναι αλληλεξαρτώμενα, γιατί η υπέρβαση ενός μπορεί να αλλάξει τη θέση άλλων ορίων και να οδηγήσει στην απορρύθμισή τους. Οι κοινωνικές επιπτώσεις της υπέρβασης των πλανητικών ορίων αντανακλώνται στη μείωση της κοινωνικής και περιβαλλοντικής ανθεκτικότητας των πληγείσων κοινωνιών.

Το μοντέλο οικονομίας Ντόνατ προέκυψε από την ανάγκη να διατηρηθεί η ανθρωπότητα σε παγκόσμιο, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο εντός αυτών των ορίων, αλλά και να μετρηθεί ο βαθμός ικανοποίησης κοινωνικών αναγκών όπως η στέγαση, η εκπαίδευση, η κοινωνική δικαιοσύνη, η δημοκρατία και άλλα. Για να δημιουργήσουμε μια διαφορετική κοινωνία, χρειαζόμαστε επίσης νέα εργαλεία που δεν θα συνδέουν την πρόοδο αποκλειστικά με την αύξηση του ΑΕΠ.

Προβλήματα με το ΑΕΠ

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) χρησιμοποιείται εδώ και δεκαετίες ως το κύριο μέτρο οικονομικής ανάπτυξης. Με βάση την ανάπτυξη ή την πτώση του ΑΕΠ, εκτιμάται πώς λειτουργεί μια οικονομία, πόσο πλούσια είναι μια χώρα ή μια περιοχή, αλλά και πώς μεμονωμένα κράτη παλεύουν ενάντια σε διάφορα προβλήματα. Ακόμη και την εποχή της παγκόσμιας πανδημίας COVID-19, κατά την οποία έχουν πεθάνει πολλοί άνθρωποι – και ο αριθμός αυξάνεται συνεχώς – το ΑΕΠ και η πτώση του είναι το κύριο θέμα των περισσότερων κορυφαίων κυβερνητικών αξιωματούχων. Ωστόσο, η παγκόσμια πανδημία COVID-19 μετατόπισε την εστίαση της προσοχής από το ΑΕΠ στα οικονομικά της περιθάλψης, τουλάχιστον για μια στιγμή. Παραμένει αμφίβολο βέβαια, το πόσο θα διαρκέσει αυτή η στιγμή μετά το τέλος της πανδημίας. Πολλές κυβερνήσεις χρησιμοποιούν το ΑΕΠ ως δείκτη της οικονομικής ανάπτυξης και της επιτυχίας της δουλειάς τους. Αν και, στην πραγματικότητα, υπάρχει συχνά υποβάθμιση της ποιότητας ζωής για μεγάλο μέρος του πληθυσμού.

Και τι ακριβώς αντιπροσωπεύει αυτό το συχνά αναφερόμενο ΑΕΠ και τι μπορούμε να μάθουμε από αυτό; Στα οικονομικά, το ΑΕΠ αντιπροσωπεύει τη συνολική παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, που πραγματοποιείται στο επίπεδο της οικονομίας μιας συγκεκριμένης περιοχής ή χώρας, ανεξάρτητα από την ιδιοκτησία. Το ΑΕΠ συνήθως παρουσιάζεται σε απόλυτους αριθμούς ή προκύπτει από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Predrag Momčilović

Ελληνική μετάφραση:
Ιάσων Πασχαλίδης-Γεροστεργίου

«Το έργο αυτό διοργανώνεται από το Πράσινο Ευρωπαϊκό Ίδρυμα με την υποστήριξη της Νέοι Πράσινο - Νέοι Πράσινο και με την οικονομική υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προς το Πράσινο Ευρωπαϊκό Ίδρυμα».

Επισκεφτείτε την ιστοσελίδα μας για να μάθετε περισσότερα:

Ακολουθήστε μας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να ενημερώνεστε για τις τελευταίες μας δραστηριότητες και εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται σε όλη την Ευρώπη

Παρά το γεγονός ότι το ΑΕΠ εκλαμβάνεται και κατασκευάζεται ως ένας αυστηρά οικονομικός δείκτης – η λειτουργία του οποίου δεν είναι η μέτρηση του επιπέδου ευημερίας ή ποιότητας ζωής – η αύξηση του ΑΕΠ θεωρείται μια καθολική θεραπεία για όλα τα κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα.

Τις πρώτες δεκαετίες μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η χρήση του ΑΕΠ ως δείκτη μπορεί να είχε νόημα επειδή η αύξηση του ΑΕΠ συνοδεύτηκε από βελτίωση της ποιότητας ζωής της πλειοψηφίας του πληθυσμού. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, το ΑΕΠ διαχωρίζεται όλο και περισσότερο από την πραγματική ποιότητα ζωής και αυτό έχει επηρεαστεί ιδιαίτερα από την απελευθέρωση της αγοράς και την αυξανόμενη επιρροή του χρηματοπιστωτικού τομέα. Έτσι σήμερα, όταν σημειώνεται αύξηση του ΑΕΠ, δεν σημαίνει ότι οι συνθήκες διαβίωσης για την πλειοψηφία του πληθυσμού έχουν βελτιωθεί, αλλά γενικά σημαίνει ακόμη μεγαλύτερη ανισότητα στην κοινωνική διαστρωμάτωση, μεταξύ του μικρού αριθμού των πλουσίων και του αυξανόμενου αριθμού των φτωχών.

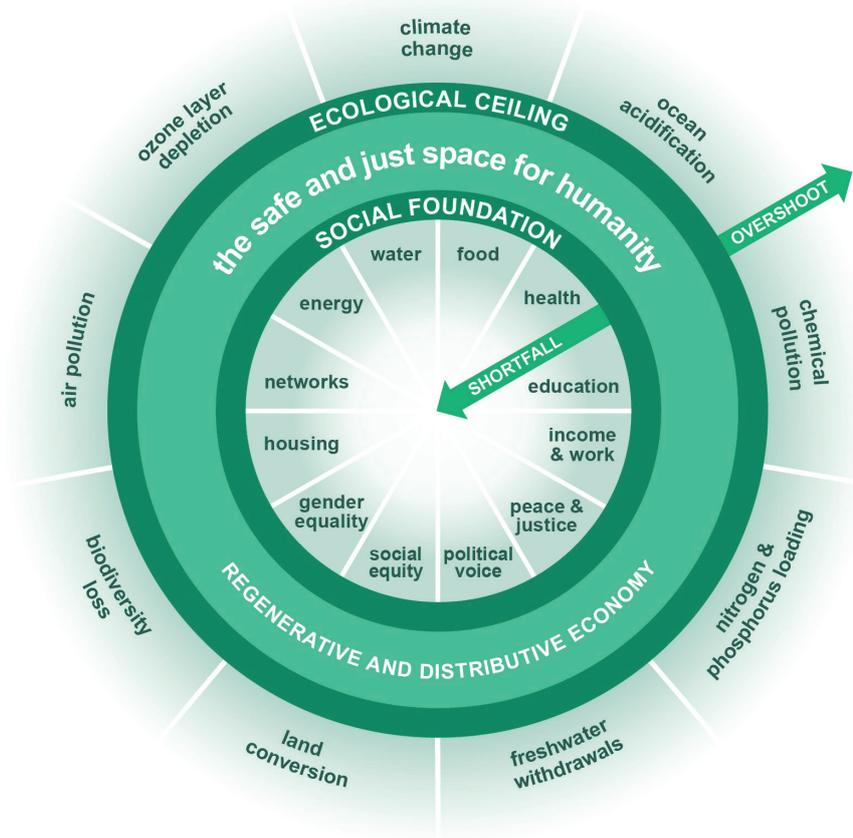
Θεωρούμενο ως αποκλειστικά οικονομικός δείκτης, το ΑΕΠ δεν δείχνει πολλά σημαντικά πράγματα για την κοινωνία που συμβαίνουν εκτός αγοράς, ενώ ορισμένα επιβλαβή πράγματα μπορούν να οδηγήσουν σε αύξηση του ΑΕΠ. Έτσι, κάθε κόστος που αυξάνει το ΑΕΠ θεωρείται θετικό.

Για παράδειγμα, τα κεφάλαια που επενδύονται για τον καθαρισμό της προϋπάρχουσας ρύπανσης μπορούν να αυξήσουν την αύξηση του ΑΕΠ, ενώ διαφορετικά, παραγωγικά πράγματα δεν μετράνε (για παράδειγμα: διαφορετικές απόψεις για την απόδοση της εργασίας τόσο στον κερδοσκοπικό όσο και στον μη κερδοσκοπικό τομέα). Δεν είναι δυνατόν να υπολογίσουμε την μη αναγνωρισμένη και απλήρωτη εργασία, όπως οι δουλειές του σπιτιού ή η φροντίδα των παιδιών, που είναι μια από τις βάσεις της κοινωνικής αναπαραγωγής, μέσω του ΑΕΠ.

Τα αυξημένα επίπεδα ρύπανσης διαφόρων περιβαλλοντικών μέσων, η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, η κλιματική αλλαγή και άλλες διεργασίες που συμβαίνουν σε καθημερινή βάση δεν αποτελούν μέρος του υπολογισμού του ΑΕΠ, παρόλο που η συνεχής κούρσα για την αύξηση του ΑΕΠ συμβάλλει στην περιβαλλοντική καταστροφή, η οποία, από οικονομικής απόψεως, θεωρείται μόνο ως ένας πόρος που πρέπει να χρησιμοποιείται όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικά.

Από όλα τα παραπάνω είναι σαφές, ότι είναι απαραίτητο να απορριφθεί το ΑΕΠ ως μέτρο ανάπτυξης και να επικεντρωθούμε σε άλλα κριτήρια. Οι διάφορες οικονομίες και τα κριτήρια απόδοσής τους πρέπει να εστιάζουν στην κάλυψη των αναγκών ολόκληρου του πληθυσμού, παραμένοντας εντός των ορίων της βιωσιμότητας. Ένα μοντέλο οικονομίας, το οποίο βασίζεται σε ένα κόλλο ντόνατ, θα μπορούσε να είναι ένας από τους τρόπους για να έχουμε μια ικανοποιημένη και ευτυχισμένη κοινωνία που ζει σε αρμονία με τη φύση.

Το μοντέλο Ντόνατ

Πηγή: Raworth, Kate (2017): Doughnut Economics. Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist. London: Random House Business Books. Σελίδα 44.

Η οικονομολόγος Kate Raworth είναι υπεύθυνη για την ανάπτυξη του μοντέλου Doughnut Economics. Δημοσίευσε το βιβλίο, «Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist» το 2017. Η Kate έχει αναπτύξει ένα οικονομικό μοντέλο που στοχεύει στην κάλυψη των κοινωνικών αναγκών ενώ παραμένει εντός οικολογικών ορίων. Το μοντέλο, που ονομάζεται ντόνατ, θυμίζει περισσότερο την εμφάνιση ενός αμερικανικού ντόνατ ή σωσίβιου ζώνης. Μεταξύ των οικολογικών ορίων που αντιπροσωπεύονται από την εξωτερική άκρη του ντόνατ και των κοινωνικών αναγκών που βρίσκονται στο εσωτερικό, υπάρχει ένας ασφαλής και κοινωνικά δίκαιος χώρος για τους ανθρώπους. Για να παραμείνουμε σε αυτόν το χώρο, είναι απαραίτητο να μετατραπούν οι γραμμικές οικονομικές δραστηριότητες σε αναγεννητικές και αναδιανεμητικές.

Το μοντέλο Ντόνατ βασίζεται στο εξωτερικό του με τα εννέα πλανητικά όρια – όπως ορίζονται από τον Rockström – και στο εσωτερικό του, με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (SDGs). Τα οικολογικά όρια που δεν πρέπει να υπερβούμε, επηρεάζονται από την ατμοσφαιρική ρύπανση, την απώλεια βιοποικιλότητας, την αλλαγή χρήσης γης, την απώλεια γλυκού νερού, τους κύκλους αζώτου και φωσφόρου, τη χημική ρύπανση, την οξίνιση των ωκεανών, την κλιματική αλλαγή και την καταστροφή του όζοντος. Οι κοινωνικές ανάγκες που πρέπει να καλυφθούν, αντιπροσωπεύονται μέσω της διαθεσιμότητας νερού, τροφής, ενέργειας, στέγασης, διαδίκτυου, εκπαίδευσης και υγειονομικής περίθαλψης, διασφαλίζοντας παράλληλα αξιοπρεπή εργασία, κοινωνική δικαιοσύνη και κοινωνική ισότητα, ειρήνη και ελευθερία επιλογής.

Μετά την αρχική παρουσίαση του μοντέλου, ένας μεγάλος αριθμός αυτόνομων και αποκεντρωμένων ομάδων και ατόμων άρχισαν να εργάζονται για την περαιτέρω ανάπτυξη και τροποποίησή του. Οι δείκτες έχουν αλλάξει – ο αριθμός τους μειώνεται ή αυξάνεται – αλλά η βασική προϋπόθεση παραμένει ότι είναι απαραίτητο να παραμείνουμε σε έναν οικολογικά ασφαλή χώρο στον οποίο θα ικανοποιούνται οι κοινωνικές ανάγκες.

Το Ινστιτούτο Πολιτικής Οικολογίας του Ζάγκρεμπ (IPE) έχει αναπτύξει τη δική του εκδοχή του μοντέλου Ντόνατ. Το μοντέλο τους έχει τριάντα τρεις δείκτες και χωρίζεται σε τρεις σχετικές ενότητες: βιοφυσική, πολιτιστική και κοινωνικο-οικονομική. Η εισαγωγή της πολιτιστικής πτυχής διευκολύνει την παρακολούθηση της κοινωνικής ευημερίας, της ικανοποίησης με την τρέχουσα κατάσταση, καθώς και της ετοιμότητας για αλλαγή. Το μοντέλο που αναπτύχθηκε από το IPE μπορεί εύκολα να συγκρίνει δύο ή περισσότερες χώρες με βάση τυποποιημένα δεδομένα και να δείχνει κύρια προβλήματα και τις ελλείψεις τους. Ένα άλλο πλεονέκτημα αυτού του μοντέλου είναι, ότι μπορεί να τροποποιηθεί περαιτέρω και να χρησιμοποιηθεί σε τοπικό επίπεδο, για να εξετάσει τη βιωσιμότητα μεμονωμένων περιοχών ή πόλεων.

Ντόνατ στις πόλεις

Σήμερα, περισσότερο από το ήμισυ του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σε αστικές περιοχές και σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΟΗΕ, έως το 2050, τα δύο τρίτα του παγκόσμιου πληθυσμού θα ζουν σε πόλεις.

Η Ευρώπη είναι ακόμη πιο αστικοποιημένη και πάνω από το 70% του πληθυσμού της ζει σε πόλεις. Οι πόλεις καταλαμβάνουν περίπου το 3% της συνολικής έκτασης και καταναλώνουν το 60-80% της παραγόμενης ενέργειας, συμμετέχοντας έτσι στο 75% των συνολικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Χωρίς μια μεγάλη αλλαγή στον τρόπο σχεδιασμού, κατασκευής και λειτουργίας των πόλεων, είναι σχεδόν αδύνατο να επιτευχθεί οποιαδήποτε βιωσιμότητα.

Οι πόλεις αντιπροσωπεύουν ένα προοδευτικό πεδίο δοκιμών για διάφορες κοινωνικές καινοτομίες. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το μοντέλο Ντόνατ επικεντρώνεται συχνά σε αστικές περιοχές που πρέπει να επανασχεδιαστούν, με στόχο να καταναλώνουν όσο το δυνατόν λιγότερους πόρους και να αντιπροσωπεύουν ένα αξιοπρεπές και ασφαλές μέρος για κάθε κάτοικο.

Ορισμένες πόλεις, συνειδητοποιώντας τα προβλήματα και την αδυναμία συνέχισης των προηγούμενων τάσεων ανάπτυξης, προχωρούν σε βήματα προς διαφορετικά αναπτυξιακά μοντέλα και το οικονομικό μοντέλο Ντόνατ αλλάζει εντελώς το παράδειγμα μιας γραμμικής οικονομίας που βασίζεται στην ανάπτυξη.

Η πρώτη πόλη που αποφάσισε να σχεδιάσει την ανάπτυξή της σύμφωνα με το οικονομικό μοντέλο Ντόνατ είναι το Άμστερνταμ. Το μοντέλο Ντόνατ στο Άμστερνταμ χρησιμοποιείται, όχι μόνο για την ανάλυση των τρεχουσών καταστάσεων, αλλά και για τον σχεδιασμό μιας βιώσιμης πορείας στο μέλλον. Οι ηγέτες του Άμστερνταμ κάλεσαν την Kate Raworth για βοήθεια και έτσι το Ντόνατ του Άμστερνταμ έγινε μέρος της στρατηγικής της πόλης για την επίτευξη του στόχου της για μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία: το Άμστερνταμ σχεδιάζει να μειώσει στο μισό τη χρήση πρώτων υλών έως το 2030 και να γίνει πλήρως κυκλικό έως το 2050.

Εκτός από το Άμστερνταμ, ένα πιλοτικό πρόγραμμα Ντόνατ πραγματοποιήθηκε για τις αμερικανικές πόλεις Πόρτλαντ και Φιλαδέλφεια, αλλά και οι Βρυξέλλες ανακοίνωσαν επίσης τη μετάβαση στο μοντέλο Ντόνατ. Το οικονομικό μοντέλο Ντόνατ, ως ένα ριζικά διαφορετικό μοντέλο αστικής ανάπτυξης, γίνεται ολοένα και πιο δημοφιλές, ειδικά ως μοντέλο αστικής ανανέωσης μετά την πανδημία COVID-19, κάτι που επιβεβαίωσε ακόμη περισσότερο τη μη βιωσιμότητα των σύγχρονων πόλεων.

Με τη βοήθεια του μοντέλου Ντόνατ, οι πολιτικές και οι ιδέες, που βασίζονται στην κάλυψη των αναγκών των ανθρώπων εντός βιοφυσικών ορίων, μπορούν να μεταδοθούν με ευκολότερο και οπτικά πιο δεκτικό τρόπο. Είναι σαφές σε όλους, ότι δεν πρέπει να επιτρέψουμε να στάξει μαρμελάδα από το ντόνατ μας, γιατί μια τέτοια κατάσταση θα οδηγούσε σε καταστροφή.

Το μοντέλο Κοίλου Ντόνατ (Hollow Doughnut model) δεν είναι τέλειο και υπάρχει ακόμη πολλή δουλειά που πρέπει να γίνει για να τελειοποιηθεί. Αν και το μοντέλο αυτό δεν προσφέρει λύσεις σε όλα τα προβλήματά μας, η κατανόηση της αξίας χρήσης ενός τέτοιου μοντέλου είναι απαραίτητη, ώστε να ληφθούν μέτρα για να τοποθετήσουμε τις πολιτείες, τις περιφέρειες και τις πόλεις μας εντός κοινωνικών και πλανητικών ορίων.

Πράσινο Ευρωπαϊκό Ίδρυμα
Rue du Fossé 3, L-1536 Luxembourg
Brussels Office: Mundo Madou
Avenue des Arts 7-8
1210 Brussels - Belgium

STUDY & DEBATE

Τηλ.: +32 (0) 2 329 00 50

Email: info@gef.eu

Με την οικονομική υποστήριξη του
Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο Πράσινο
Ευρωπαϊκό Ίδρυμα.